De kwaliteit van kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang (LKK17-25): Resultaten & aanbevelingen

Samenvatting

De kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang is tussen 2017 en 2025 over het algemeen verbeterd. Dit geldt voor de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang. Vooral de emotionele kwaliteit – de mate waarin pedagogisch professionals sensitief, responsief en ondersteunend omgaan met kinderen – is in alle opvangvormen goed en ook internationaal gezien bovengemiddeld. Wel signaleren we de laatste jaren een lichte kwaliteitsdaling bij peuters, zowel in de peuteropvang als in peutergroepen binnen de kinderdagopvang.

Een belangrijk verschil tussen de opvangvormen betreft de educatieve kwaliteit. Deze is overal lager dan de emotionele kwaliteit, maar ligt in de kinderdagopvang en peuteropvang duidelijk hoger dan in de buitenschoolse opvang. Tussen 2017 en 2021/2022 is de educatieve kwaliteit gestegen, vooral in de kinderdagopvang. Daarna is de educatieve kwaliteit gestabiliseerd en buigt hij licht af. In de buitenschoolse opvang blijft de educatieve kwaliteit de laatste jaren relatief stabiel, maar op een lager niveau.

Een overeenkomst tussen alle opvangsoorten is dat pedagogisch professionals moeite hebben met het stimuleren van interacties tussen kinderen en het bevorderen van groepssocialisatie. De scores op dit aspect zijn gemiddeld laag en vertonen in de kinderdagopvang en peuteropvang een dalende trend.

De kwaliteit van de fysieke en pedagogische omgeving is in alle drie de opvangvormen overwegend voldoende tot goed. Na een tijdelijke terugval tijdens de coronaperiode is het kwaliteitsniveau grotendeels hersteld. Een uitzondering vormt het contact met ouders. Vooral in de peuteropvang, maar ook in de kinderdagopvang, neemt de frequentie en kwaliteit van oudercontact tijdens breng- en haalmomenten af. In de buitenschoolse opvang is daarnaast een duidelijke afname zichtbaar van andere vormen van ouderbetrokkenheid, zoals gesprekken, informatieavonden en ouderactiviteiten.

Wat betreft het activiteitenaanbod zijn er zowel overeenkomsten als verschillen. In alle opvangsoorten komen spel, exploratie, motorische activiteiten en taalactiviteiten het meest voor. Activiteiten rond rekenen, wetenschap en techniek en burgerschapsvorming krijgen relatief weinig aandacht. De kinderdagopvang laat een stabiel activiteitenaanbod zien en de peuteropvang vertoont enige schommelingen. Maar in de buitenschoolse opvang is sprake van een langdurige verschraling van het aanbod, hoewel deze trend de laatste jaren lijkt af te vlakken.

Ook de werkbeleving verschilt. In de kinderdagopvang neemt de ervaren werkstress recent licht af. In de peuteropvang daalt vooral de positieve werkbeleving enigszins. In de buitenschoolse opvang was sprake van oplopende werkstress en afnemende werktevredenheid, maar deze ontwikkeling lijkt inmiddels te stabiliseren.

De Nederlandse kinderopvang is over het algemeen kwalitatief goed en de langjarige ontwikkeling is overwegend positief. Tegelijkertijd vragen de recente daling van de kwaliteit voor peuters, de afnemende aandacht voor ouderpartnerschap en de beperkte ondersteuning van interacties tussen kinderen om extra aandacht van de kinderopvangsector. De opgave voor de kinderopvangsector is niet alleen kwaliteit te behouden, maar vooral de kwaliteit te herstellen op de onderdelen waar die nu dreigt af te vlakken.

Aanbevelingen

Op basis van de resultaten formuleren we per kinderopvangtype enkele aanbevelingen voor beleid en praktijk.

1. Kinderdagopvang

De kinderdagopvang laat een sterke emotionele kwaliteit zien, maar peutergroepen – vooral horizontale peutergroepen – laten een afbuiging zien in emotionele én educatieve kwaliteit.
Daarbij komt dat verticale groepen in kinderdagopvang kwetsbaarder lijken wanneer meerdere risicofactoren samenkomen: leeftijdsmix, zorgbehoeften, minder gunstige ratio's, lagere competentiebeleving. Tot slot verdienen de contacten met ouders en de omgang met diversiteit/inclusie meer aandacht.

Aanbevelingen voor beleid

- Houd bij het ontwikkelen van kwaliteitsbeleid rekening met de groepsvorm (horizontaal/verticaal), in plaats van één brede benadering voor alle groepen.
- Stimuleer meer personele stabiliteit en grotere contractomvang van pedagogisch professionals als kwaliteitsbevorderende maatregel.
- Investeer gericht in inclusieve opvang waar groepen meer kinderen met extra ondersteuningsbehoeften opvangen.

Aanbevelingen voor praktijk

- Evalueer per verticale groep of de huidige samenstelling en werkwijze goed aansluiten bij de behoeften van de kinderen en pedagogisch professionals, en pas dit waar nodig aan om de complexiteit op de groep te verminderen en meer leeftijdsgerichte routines aan te brengen. Bied bijvoorbeeld vaker spel of activiteiten in kleinere meer homogene groepjes aan.
- Zet professionele ontwikkeling van teams en individuele pedagogisch professionals in op taalstimulering, ontwikkelingsgerichte interacties en begeleiden van samenspel. Maak hier coachingsvragen van, zodat de pedagogisch coach hier gericht op kan coachen.
- Bevorder laagdrempelig contact met ouders op de groep, vooral bij peuters, door dagelijks korte en informele overdrachtsmomenten te creëren. Neem bij het brengen of ophalen even een paar minuten om iets kleins te delen, zoals: *"Vandaag heeft Noor voor het eerst zelf haar jas aangetrokken!"*

2. Peuteropvang

In de peuteropvang is de kwaliteitsstagnatie het duidelijkst zichtbaar: zowel proceskwaliteit als oudercontact staan onder druk. Bovendien is de groepssocialisatie een aandachtspunt; pedagogisch professionals lijken minder goed toe te komen aan het begeleiden van interacties tussen kinderen. Tegelijk blijkt het contact met ouders hier sterk samen te hangen met hogere kwaliteit op vrijwel alle domeinen.

Aanbevelingen voor beleid

- Maak het pedagogisch partnerschap in de peuteropvang nog nadrukkelijker onderdeel van kwaliteitsbeleid.
- Versterk de randvoorwaarden voor groepen met meer taal- en ondersteuningsvragen van kinderen en gezinnen.
- Ontwikkel beleidsaandacht voor betere peer interacties, groepsprocessen en sociale ontwikkeling.

Aanbevelingen voor praktijk

- Zorg ervoor dat er dagelijks bewust tijd wordt genomen voor een korte overdracht met ouders bij het brengen en halen, en leg daarnaast vast dat er op vaste momenten ontwikkelingsgesprekken plaatsvinden over het kind. Zo wordt oudercontact niet alleen gebruikt voor praktische informatie, maar ook structureel ingezet om samen de ontwikkeling van het kind te volgen en te ondersteunen.
- Richt scholing, professionalisering en coaching van pedagogisch professionals doelgericht op het versterken van specifieke interactievaardigheden, het begeleiden van samenspel en het bewust omgaan met groepsdynamiek in de dagelijkse praktijk. Kies binnen coaching en teamontwikkeling steeds één of twee concrete pedagogische thema's om gedurende een periode centraal te stellen, zoals het begeleiden van conflicten, het stimuleren van samenspel of het voeren van ontwikkelingsgerichte gesprekken met kinderen. Observeer vervolgens gericht op de groep en bespreek met de pedagogisch professionals wat al goed zichtbaar is en welk gedrag nog versterkt kan worden.
- Zorg voor zoveel mogelijk stabiliteit in de groepssamenstelling en in de inzet van pedagogisch professionals, zodat kinderen gedurende de dag en week kunnen rekenen op een herkenbare, voorspelbare omgeving.

3. Buitenschoolse opvang

De buitenschoolse opvang is relatief stabiel in emotionele kwaliteit, maar het activiteitenaanbod is sinds 2017 verschraald. De educatieve kwaliteit blijft matig; in de buitenschoolse opvang blijven veel onbenutte kansen liggen voor verrijking, participatie en brede talentontwikkeling. Positieve aanknopingspunten zijn er ook: kinderparticipatie, opendeurenbeleid en samenwerking met lokale partners hangen samen met betere kwaliteit.

Aanbevelingen voor beleid

- Positioneer de buitenschoolse opvang nog duidelijker als ontwikkelingsgerichte voorziening, niet alleen als opvang.
- Stimuleer op lokaal niveau intensieve samenwerking met sport, cultuur, welzijn en onderwijs.
- Neem de kwaliteit van het buitenschoolse opvangaanbod expliciet mee in beleidsvorming.

Aanbevelingen voor praktijk

- Zorg voor een rijk, gevarieerd en zichtbaar activiteitenaanbod dat aansluit bij de interesses en ontwikkelbehoeften van kinderen, en betrek kinderen actief bij het bedenken en vormgeven van activiteiten. Maak per week zichtbaar welke activiteiten worden aangeboden, bijvoorbeeld op een planbord, thematafel of activiteitenmuur, zodat kinderen en ouders kunnen zien wat er te doen is. Haal daarnaast actief ideeën op bij kinderen door te vragen waar zij graag mee spelen of wat zij willen ontdekken.
- Zet kinderparticipatie structureel in door kinderen regelmatig en op een herkenbare manier mee te laten denken en meebeslissen over activiteiten, spelmateriaal, groepsafspraken en de inrichting van de groep. Plan bijvoorbeeld wekelijks een kort moment of groepsgesprek waarin kinderen mogen aangeven wat zij leuk vinden, wat zij missen of wat zij graag anders zouden willen op de groep. Gebruik deze input vervolgens zichtbaar in de programmering.
- Zet het opendeurenbeleid doelgericht in door kinderen op vaste momenten te laten kiezen uit kleinere activiteiten- of speelhoeken, zodat er meer ruimte ontstaat voor sociale interactie, taalontwikkeling en actieve betrokkenheid. Werk bijvoorbeeld tijdens een deel van de middag met twee of drie kleine keuzegroepen. Laat kinderen bewust kiezen waar zij aan willen deelnemen en zorg dat een pedagogisch professional per groepje actief aansluit bij het spel en de interactie.